

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Педагогічний факультет
Кафедра дошкільної та спеціальної освіти

ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

методичні рекомендації до організації
самостійної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта

УДК 373.2(091)(072)(075.4)

Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною радою Мукачівського державного університету протокол № 6 від 30 січня 2025 р. Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри дошкільної та спеціальної освіти протокол №9 від 29 листопада 2024 р.

Укладачі:

Попович О. М. – доктор педагогічних наук, доцент, декан педагогічного факультету МДУ.

Граб О. В. – асистент кафедри дошкільної та спеціальної освіти МДУ.

Рецензент:

Атрощенко Т.О. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту.

I-89 Історія дошкільної педагогіки: методичні рекомендації до організації самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта / укладачі: Попович О. М., Граб О. В. Мукачево: МДУ, 2025. 55 с. (2,47 д.а.)

Методичні рекомендації адресовані здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта для надання методичної допомоги здобувачам в організації самостійної роботи та самопідготовки до занять, формування умінь та навичок самостійної роботи з науковими джерелами.

У методичних рекомендаціях розкрито зміст, мету, завдання, програмні результати та компетентності здобувачів, якими вони оволодіють у процесі вивчення дисципліни; подано перелік тем за змістовими модулями для самостійного вивчення та завдання до них; питання та завдання для самоконтролю і контролю досягнутих результатів навчання; теми для доповідей, рефератів і презентацій; критерії оцінювання самостійної та індивідуальної роботи; перелік рекомендованих джерел.

Навчальне видання може бути корисним для викладачів і здобувачів педагогічних закладів вищої освіти.

© МДУ, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
I. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»	5
1.1. Мета та завдання навчальної дисципліни	5
1.2. Програма навчальної дисципліни	9
II. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»	15
2.1. Розподіл самостійної роботи по темах	16
2.2. Теми самостійної роботи здобувачів та завдання до них	18
2.3. Тематика доповідей, рефератів, презентацій та проєктів	46
2.4. Особливості підготовки доповідей, рефератів, презентацій та проєктів	47
III. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ	49
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	52

ПЕРЕДМОВА

Історія дошкільної педагогіки як навчальна дисципліна займає важливе місце у системі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Її вивчення сприяє розширенню загальнопедагогічного кругозору, формуванню професійно-педагогічного світогляду, цілісної системи знань про історико-педагогічні процеси, явища, факти.

Ознайомлення із шляхами розвитку теорії та практики виховання у різні історичні періоди, в умовах різних суспільно-економічних формацій, допомагає виробити критичне ставлення до педагогічної спадщини минулого та забезпечити оволодіння кращими здобутками світової і вітчизняної дошкільної педагогіки, уміння здобувачів творчо застосовувати у практичній і науковій діяльності.

Важливою частиною дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» постає самостійна робота здобувачів, яка є одним із основних засобів опанування навчального матеріалу.

Мета самостійної роботи – сприяти засвоєнню у повному обсязі навчальної програми дисципліни та формуванню самостійності як особистісної ознаки та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завдання самостійної роботи – вивчення тем, питань, винесених на самостійне опрацювання здобувачами; засвоєння певних знань, умінь, навичок; закріплення та систематизація здобутих на лекціях та інших аудиторних заняттях знань, їх застосування при виконанні практичних завдань і творчих робіт; виявлення прогалин у системі знань із дисципліни; забезпечення підготовки здобувачів до поточних аудиторних занять, контрольного заходу та підсумкового (семестрового) контролю.

У посібнику подано всі теми для самостійного вивчення, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни, їх кількість значно більша за кількість лекційних занять, тому не може бути розглянуто під час відведених для цього аудиторних годин.

Зміст завдань для самостійної роботи здобувачів підібрано таким чином, щоб максимально активізувати самостійність студентів в оволодінні історико-педагогічними знаннями та досвідом в їх історичній ретроспективі.

Окремі теми лекційних занять можуть використовуватися при вивченні студентами інших навчальних дисциплін. Цим забезпечується наступність у вивченні студентами історії зарубіжної та вітчизняної системи дошкільної освіти.

Навчальне видання допоможе здобувачам розширити розуміння великого історичного шляху, який пройшла світова та національна педагогічна думка.

I. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»

1.1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки»

Робочу програму навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» для здобувачів денної та заочної форми навчання укладено відповідно до цілей, вимог і змісту навчання, закладених в освітньо-професійній програмі вищої освіти галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» спеціальності 012 Дошкільна освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Дисципліна розглядається як складова змісту навчальної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти і побудована на відповідних теоретичних, наукових засадах та практичній підготовці. Зміст курсу є доступним й розрахований на засвоєння його кожним здобувачем спеціальності 012 Дошкільна освіта денної та заочної форми навчання.

Метою викладання дисципліни є: формування професійної компетентності щодо актуалізації та впровадження в практику сучасного дошкільного виховання позитивного досвіду педагогів минулого; розкрити скарби виховної мудрості української національної педагогіки та здобутки зарубіжних країн; з'ясувати головні етапи розвитку виховання та педагогічної думки у різні історичні періоди (від найдавніших часів і до наших днів); сформувати у здобувачів вищої освіти духовність, національний характер, загальнолюдські моральні якості.

Зміст модулів охоплює найважливіші питання дисципліни «Історія дошкільної педагогіки», які спрямовані на вирішення таких **завдань**:

- 1) ознайомити здобувачів вищої освіти з тенденціями та закономірностями розвитку дошкільної педагогіки в історичній динаміці;
- 2) сформувати у здобувачів систему поглядів на історію педагогічної думки і освіти, громадського дошкільного виховання в Україні, зарубіжних країнах;
- 3) формування здатності до об'єктивного аналізу історико-педагогічних явищ, окремих педагогічних систем;
- 4) сприяти використанню здобувачами пошукової діяльності, розвитку їхнього творчого потенціалу та формуванню професійного педагогічного світогляду; розвиток уміння педагогічного прогнозування, самостійності та критичності мислення;
- 5) навчити майбутніх вихователів застосовувати набуті знання у практичній діяльності та вміло оперувати педагогічними категоріями й розуміти їх генезис;

б) виховувати у здобувачів почуття пошани до педагогічної спадщини свого й інших народів, усвідомлення значущості дошкільної педагогіки в розвитку суспільства, ролі обраної професії та власного професіоналізму у вихованні підростаючого покоління відповідно до сучасних вимог розвитку України.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

– тенденції та закономірності розвитку дошкільної педагогіки в різні історичні епохи;

– розвиток педагогічної думки у педагогічних системах класиків зарубіжної та вітчизняної дошкільної педагогіки;

– надбання світової педагогічної думки та педагогічних традицій суспільного дошкільного виховання в Україні;

– сучасний стан розвитку педагогічної думки та суспільного дошкільного виховання у провідних зарубіжних країнах та Україні;

вміти:

– оперувати педагогічними категоріями та розуміти їх генезис; систематизувати та аналізувати процес розвитку історико-педагогічних явищ;

– виявляти типові та загальні тенденції у розвитку вітчизняної і зарубіжної освітянської справи, фактори, які стимулювали і спрямовували її розвиток;

– інтегрувати найбільш значні досягнення педагогічної думки у практику сучасного дошкільного навчального закладу;

– об'єктивно оцінювати та критично ставитись до явищ і думок, які на даний час є обмеженими чи застарілими, неактуальними у нових умовах.

Мета та завдання забезпечують реалізацію таких компетентностей:

Компетентності загальні (КЗ):

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та досягнення суспільства на основі розуміння історії і закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, в розвитку суспільства, техніки і технологій.

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Компетентності спеціальні (фахові) (КС):

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-6. Здатність до виховання у дітей раннього та дошкільного віку навичок свідомого дотримання суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки.

КС-7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів).

КС-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку.

КС-16. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку толерантного ставлення та поваги до інших, попередження та протидії булінгу.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки; перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Очікувані програмні результати навчання за дисципліною:

ПР-1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-2. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПР-5. Здійснювати взаємодію в роботі закладу дошкільної освіти, сім'ї та школи. Залучати батьків до організації освітнього процесу з дітьми раннього і дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

ПР-9. Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний навчально-виховний простір закладу дошкільної освіти.

ПР-11. Бути знайомим з ознаками булінгу. Вміти використовувати прийоми попередження та протидії йому.

ПР-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПР-13. Здійснювати управління якістю освітнього процесу, керуючись психолого-педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.

ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про

культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

Основним завданням викладача є формування у здобувачів системи теоретичних знань, надання їм практичної спрямованості та формування вміння використовувати їх у практичній діяльності.

Загальними завданнями оцінювання є: визначення рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти; стимулювання їх мотивації до здобуття знань; визначення рівня здібностей здобувачів, їх потреби у додатковому навчанні; виставлення відповідної оцінки.

Для оцінювання процесу та результатів вивчення дисципліни розроблені чіткі, зрозумілі і відомі здобувачам вищої освіти критерії, відповідно до яких виставляється оцінка.

Програма навчальної дисципліни «Історія дошкільної педагогіки»

Змістовий модуль 1.

Історія зарубіжної освітньо-виховної теорії і практики з давніх часів до середини XIX ст.

Тема 1. Вступ. Виховання у первісному суспільстві. Освіта і виховання у стародавні часи, в епоху Середньовіччя та Відродження.

Предмет, завдання, джерела історії педагогіки. Методи історико-педагогічних досліджень. Педагогічні твори минулого як джерела вивчення історії педагогіки. Виховання в первісному суспільстві.

Виховання в Стародавній Греції: спартанська та афінська системи виховання. Давньогрецькі філософи про виховання. Загальна характеристика епохи середньовіччя. Система середньовічних шкіл. Зміст та організація шкільного навчання. Лицарське виховання. Виникнення перших університетів у Західній Європі. Педагогічні ідеї епохи Відродження.

Тема 2. Педагогічна діяльність та ідеї Я.А. Коменського.

Західноєвропейська педагогіка епохи Нового часу та Просвітництва. Життя та діяльність Я.А. Коменського. Праця Я.А. Коменського «Велика дидактика» та її роль у розвитку педагогічної теорії та практики. Мета та завдання виховання, визначені Я.А. Коменським. Ідея природовідповідності в педагогічній системі Я.А. Коменського. Вікова періодизація й освітня система Я.А. Коменського. Дидактика Я.А. Коменського. Дидактичні принципи. Я.А. Коменський про виховання дітей дошкільного віку. Книга «Материнська школа».

Тема 3. Педагогічні ідеї Д. Локка та Ж.-Ж. Руссо.

Світогляд Д. Локка. Теорія «чистої дощечки». Книга «Думки про виховання» як виклад програми виховання «нової людини». Д. Локк про зміст і методи фізичного, розумового й морального виховання.

Світогляд Ж.-Ж. Руссо. Вплив суспільно-політичних поглядів Ж.-Ж. Руссо на його виховну концепцію. Праці Ж.-Ж. Руссо «Юлія, або нова Елоїза», «Еміль, або про виховання». Теорія природовідповідного та вільного виховання Ж.-Ж. Руссо. Вікова періодизація Ж.-Ж. Руссо. Зміст і методи виховання в різні вікові періоди. Співзвучність ідей Д. Локка і Ж.-Ж. Руссо сучасним тенденціям розвитку теорії та практики навчання і виховання.

Тема 4. Педагогічна діяльність та ідеї Й.Г. Песталоцці

Соціально-педагогічні експерименти Й.Г. Песталоцці. Теорія елементарної освіти Й.Г. Песталоцці. Розвиток Й.Г. Песталоцці методик початкового навчання. Вплив ідей Й.Г. Песталоцці на подальший розвиток початкової освіти й теорії дошкільного виховання.

Змістовий модуль 2.
Суспільне дошкільне виховання за кордоном
в XIX – на поч. XX ст.

Тема 5. Суспільне дошкільне виховання в країнах світу в XIX - на поч. XX ст.

Суспільне дошкільне виховання в країнах світу в XIX – на поч. XX ст. Виховання дітей дошкільного віку – справа сім'ї. Відкриття закладів для дітей дошкільного віку із початку XIX ст, відповідно до потреб суспільства у різних європейських країнах, у становленні та розвитку дошкільної освіти в країнах світу протягом XIX – початку XX ст. простежуються як загальні закономірності та тенденції. Особливості розвитку дошкільної освіти у таких країнах світу, як Німеччина, Франція, Англія, Бельгія, Швейцарія, Австро-Угорщина, США, Китай.

Тема 6. Педагогічна діяльність та ідеї Ф. Фребеля

Педагогічна діяльність Ф. Фребеля. Книги «Виховання людини», «Дитячий садок». Філософські засади педагогічної системи Ф. Фребеля. Ф. Фребель про суспільне виховання дітей дошкільного віку й організацію дитячої діяльності в дитячому садку. Розвиток Ф. Фребелем теорії гри. Дарунки Ф. Фребеля. Система Ф. Фребеля в оцінках вітчизняних педагогів кінця XIX – початку XX ст. Вплив ідей Ф. Фребеля на розвиток теорії і практики виховання дітей дошкільного віку.

Тема 7. Педагогічна діяльність та система М. Монтесорі

Науково-педагогічна діяльність М. Монтесорі. Книга М. Монтесорі «Метод наукової педагогіки». Ставлення до ідей М. Монтесорі у вітчизняній педагогіці в різні часи. Завдання виховання дітей дошкільного віку, визначені М. Монтесорі.

Ідея вільного виховання та самовиховання в педагогічній системі М. Монтесорі. Організація педагогічного процесу в системі М. Монтесорі. Дидактичний матеріал і вправи із сенсорного виховання, розроблені М. Монтесорі. Використання ідей М. Монтесорі в сучасній практиці дошкільного виховання.

Змістовий модуль 3.
Історія вітчизняної освіти, педагогічної думки із стародавніх часів
до початку XX ст.

Тема 8. Виховання, школа і педагогічна думка Київської Русі.

Освітні надбання Київської Русі. Вплив прийняття християнства на розвиток писемної культури. Заснування князем Володимиром першої школи (Київ, 988 р.). Виховні та освітні традиції слов'ян. Педагогічні пам'ятки Київської Русі: «Златоуст», «Ізборник Святослава», «Повчання Володимира Мономаха дітям». Просвітницька діяльність Ярослава Мудрого.

Освіта в період занепаду Київської держави (друга пол. XIII - перша пол. XVI ст.).

Тема 9. Розвиток освіти і педагогічної думки в епоху українського Відродження.

Загальна характеристика культури й освіти українського Відродження. Діяльність козацьких і січових шкіл. Козацька педагогіка. Освіта і педагогічна думка в Україні в другій половині XVI – першій половині XVII ст. Єзуїтські, католицькі школи Західної України. Острозька академія. Виникнення та розвиток братських шкіл. Київська братська колегія. Петро Могила як фундатор вищої школи в Україні. Києво-Могилянська академія як центр освітнього, наукового й культурного життя України в XVI-XVIII ст.

Тема 10. Педагогічна діяльність та ідеї К.Д. Ушинського.

Життя і педагогічна діяльність К.Д. Ушинського. К.Д. Ушинський про народність виховання й національні системи виховання. Видатний педагог про роль рідної мови у розвитку дітей, формуванні їхньої духовності. Праця «Рідне слово». К.Д. Ушинський про психологічні засади виховання і навчання. Книга «Людина як предмет виховання». К.Д. Ушинський про сімейне та суспільне виховання дітей дошкільного віку. К.Д. Ушинський про соціальну природу гри та її виховну роль. Ідеї К.Д. Ушинського й відродження національної системи виховання.

Змістовий модуль 4.

Теорія і практика виховання дітей дошкільного віку в Україні (кінець XIX – початок XX ст.)

Тема 11. Суспільне дошкільне виховання в Україні в кінці XIX – на початку XX ст.

Соціально-педагогічні передумови виникнення виховних закладів для дітей дошкільного віку. Перші дитячі садки. Внесок педагогічних товариств у розвиток суспільного дошкільного виховання.

Суспільно-педагогічний рух початку XX ст. в Україні. Діяльність Київського товариства народних дитячих садків. Керівник товариства – Н.Д. Лубенець. Видання журналу «Дошкільне виховання» (1911 р.). Розробка членами товариства змісту та організації діяльності дитячого садка. «Народний дитячий садок» (1907 р.), «Положення про дитячі садки» (1908 р.), «Програма занять у дитячому садку» (1910 р.). Фребелівське педагогічне товариство м. Києва та його інститут. Зміст та організація навчання у Фребелівському педагогічному інституті.

Тема 12. Видатні педагоги - організатори і теоретики суспільного дошкільного виховання початку XX ст.

Педагогічна діяльність та ідеї Н.Д. Лубенець, Т.Г. Лубенця, І.О. Сікорського, В.В. Зеньківського.

Н. Д. Лубенець про суспільне дошкільне виховання і виховання дітей

дошкільного віку. Мету дошкільного виховання Н.Д. Лубенець вбачала в гармонійному і всебічному розвитку дітей. Діяльність Т. Г. Лубенця із розповсюдження в Україні громадського дошкільного виховання. Цінні рекомендації щодо навчання дітей дошкільного віку. І. О. Сікорський про розвиток і виховання дітей дошкільного віку. Кінцевою метою виховання І.О. Сікорський про досягнення гармонійного розвитку. В.В. Зеньківський про психічний розвиток дітей дошкільного віку. Книга «Психологія дитинства».

Тема 13. Суспільне дошкільне виховання в 1917-1919 рр. Педагогічна діяльність та ідеї С.Ф. Русової.

Політика уряду УНР у галузі освіти. Заходи уряду УНР щодо створення державної системи суспільного дошкільного виховання. Проголошення обов'язковості та безкоштовності дошкільної освіти. Підготовка національних педагогічних кадрів для дитячих садків.

Громадська і педагогічна діяльність С.Ф. Русової. Книги «Дошкільне виховання», «У дитячому садку». Концепція національного дитячого садка. С.Ф. Русова про зміст і організацію навчання дітей дошкільного віку. С.Ф. Русова про моральне виховання дошкільнят. Ідеї С.Ф. Русової та відродження сучасного українського дошкілля.

Змістовий модуль 5.

Освіта, суспільне дошкільне виховання, педагогічна наука в Україні у 20-30 рр. XX ст.

Тема 14. Освіта, суспільне дошкільне виховання, педагогічна наука у 20-ті роки.

Українська система освіти 20-х років. Стан суспільного виховання дітей дошкільного віку в Україні у 20-ті роки. Теорія і практика суспільного дошкільного виховання дітей дошкільного віку у 20-ті роки. Робоча книжка «Дошкільне виховання» (1927 р.) – перший виклад українськими педагогами радянської концепції та програми виховання дітей дошкільного віку.

Педагогічна діяльність та ідеї О.І. Дорошенко. Книга «Дитячий садок». О.І. Дорошенко про вікові особливості дітей дошкільного віку. О.І. Дорошенко про різні види діяльності та їхню виховну цінність.

Тема 15. Суспільне дошкільне виховання, дошкільна педагогіка в 30-ті роки.

Розвиток суспільного дошкільного виховання в 30-ті роки. Проголошення «Дошкільного походу». Масове відкриття дитячих садків, сезонних майданчиків у містах і селах України. Розробка програмно-методичних документів для дошкільних закладів у 30-ті роки. «Програма для дошкільних закладів» (1932 р.), «Програми та внутрішній розпорядок дитячого садка» (1934 р.), «Керівництво для вихователя дитячого садка»

(1938 р.). Уніфікація змісту освітньо-виховної роботи. Особливості змісту дошкільного виховання в 30-ті роки. Позитивні досягнення й негативні риси дошкільного виховання в 30-ті роки. Вплив наробок 30-х років на подальший розвиток теорії та практики дошкільного виховання. Підготовка педагогів для суспільного дошкільного виховання в 30-ті роки.

Тема 16. Педагогічна діяльність та ідеї А. С. Макаренка.

Педагогічна та літературно-педагогічна діяльність А.С. Макаренка. Теорія колективу – основа педагогічної системи А.С. Макаренка. Сучасні погляди на педагогічну спадщину А.С. Макаренка. Загальна характеристика творів А. С.Макаренка.

Проблеми сімейного виховання, розглянуті А. С. Макаренком: батьківський авторитет, дисципліна, сімейне господарство, трудове виховання, статеве виховання, виховання навичок культурної поведінки. А.С. Макаренко про виховну роль гри і форми керівництва нею. Класифікація іграшок А.С. Макаренка. Вплив ідей А.С. Макаренка на подальший розвиток педагогічної теорії.

Змістовий модуль 6.

Освіта, суспільне дошкільне виховання, педагогічна наука в Україні у другій половині XX ст. – початку XXI ст.

Тема 17. Розвиток освіти, суспільного дошкільного виховання, педагогічної науки в 40-90 рр.

«Дошкільний похід» повоєнної доби. Заходи щодо відбудови мережі дошкільних закладів та покращення їхньої роботи. Постанова Ради міністрів УРСР «Положення про об'єднану дошкільну дитячу установу (ясла-садок) (1960 р.)». Розвиток змісту освітньо-виховної роботи в дитячих садках у 40-60 рр.

Спроба реформування освіти в СРСР у 80-ті роки. «Типова програма виховання і навчання у дитячому садку» (1984 р.). Розвиток теорії дошкільного виховання в 70-80 рр. Розробка методичного забезпечення освітньо-виховного процесу дошкільних закладів. Підготовка педагогів дошкільного виховання в 50-80 рр.

Тема 18. Педагогічна діяльність та ідеї В.О. Сухомлинського.

Життя і педагогічна діяльність В.О. Сухомлинського. В.О. Сухомлинський про розумове виховання, особливості виховання дітей шестирічного віку і підготовку їх до школи. В.О. Сухомлинський про моральне виховання та естетичне виховання. В.О. Сухомлинський про родинне виховання, єдність родинного і суспільного виховання. Використання ідей В.О. Сухомлинського в сучасній практиці виховання дітей дошкільного віку.

Тема 19. Відродження національної освіти та суспільного дошкільного виховання в Україні за часів державної незалежності.

Стан дошкільної освіти за часів державної незалежності України. Позитивні зрушення в галузі дошкільної освіти в 2005-2012 рр. Модернізація системи дошкільної освіти наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Закон України «Про дошкільну освіту» (2001 р.). Оновлення нормативно-правової дошкільної освіти. «Положення про дошкільний навчальний заклад» (2003 р.). Створення варіативних програм для ДНЗ. Розробка Базового компоненту дошкільної освіти (1999 р., 2012 р.). Розвиток теорії дошкільної освіти наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Підготовка педагогів дошкільної освіти в педагогічних навчальних закладах України.

II. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ»

Виконання завдань самостійної та індивідуальної роботи обов'язкове для кожного здобувача вищої освіти.

З урахуванням змісту, цілей та завдань, що вирішуються у процесі самостійної роботи здобувачів з дисципліни, вирізняються три її основних види:

I – СРС, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять і вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання;

II – пошуково-аналітична робота;

III – наукова робота.

Самостійна робота здобувача забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни, а саме: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, методичними вказівками тощо.

Зміст СРС може складатися з таких видів:

- уважне слухання і конспектування лекцій;
- підготовка до аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських тощо);
- виконання практичних завдань протягом семестру;
- самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни згідно з навчально-тематичним планом, оформлення звіту про самостійну роботу;
- реферування, анотування рекомендованої літератури;
- формулювання висновків і підсумків;
- підготовка відповідей на запитання і самостійне формулювання висновків.

Перелік питань для виконання самостійної роботи подаються на лекційному занятті, а також з ними можна ознайомитись у методичних вказівках до підготовки СРС.

2.1. Розподіл тем самостійної роботи

Перелік тем	К-сть годин ДФН/ЗФН
Тема 1. Вступ. Виховання у первісному суспільстві. Освіта і виховання у стародавні часи, в епоху Середньовіччя та Відродження.	3/3
Тема 2. Педагогічна діяльність та ідеї Я.А. Коменського.	3/4
Тема 3. Педагогічні ідеї Д. Локка та Ж.-Ж. Руссо.	5/4
Тема 4. Педагогічна діяльність та ідеї Й.Г. Песталоцці.	3/4
Тема 5. Суспільне дошкільне виховання в країнах світу в XIX – на поч. XX ст.	5/4
Тема 6. Педагогічна діяльність та ідеї Ф. Фребеля.	3/4
Тема 7. Педагогічна діяльність та система М. Монтесорі	3/4
Тема 8. Виховання, школа і педагогічна думка Київської Русі.	4/5
Тема 9. Розвиток освіти і педагогічної думки в епоху українського Відродження.	4/5
Тема 10. Педагогічна діяльність та ідеї К.Д. Ушинського.	4/4
Тема 11. Суспільне дошкільне виховання в Україні в кінці XIX – на початку XX ст.	5/5
Тема 12. Видатні педагоги - організатори і теоретики суспільного дошкільного виховання початку XX ст.	4/4
Тема 13. Суспільне дошкільне виховання в 1917-1919рр. Педагогічна діяльність та ідеї С.Ф. Русової.	4/5
Тема 14. Освіта, суспільне дошкільне виховання, педагогічна наука у 20-ті роки.	5/5
Тема 15. Суспільне дошкільне виховання, дошкільна педагогіка в 30-ті роки.	4/4
Тема 16. Педагогічна діяльність та ідеї А.С. Макаренка.	4/4

Тема 17. Розвиток освіти, суспільного дошкільного виховання, педагогічної науки в 40-90 рр.	4/5
Тема 18. Педагогічна діяльність та ідеї В.О. Сухомлинського.	5/4
Тема 19. Відродження національної освіти та суспільного дошкільного виховання в Україні за часів державної незалежності.	4/5
Підготовка до контрольного заходу	4/0
Разом за семестр	80/82

2.2. Теми самостійної роботи здобувачів та завдання до них

Тема 1. Вступ. Виховання у первісному суспільстві. Освіта і виховання у стародавні часи, в епоху Середньовіччя та Відродження.

План

1. Історія педагогіки як наука.
2. Виховання в первісному суспільстві.
3. Виховання й освіта в Стародавній Греції.
4. Виховання й освіта в епоху середньовіччя в Західній Європі.
5. Педагогічні ідеї в епоху Відродження.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Яку мету мала спартанська система виховання?
2. У чому особливості спартанської системи виховання?
3. Яку мету мала афінська система виховання?
4. У чому особливості афінської системи виховання?
5. Чим були обумовлені відмінності між спартанською та афінською системами виховання?
6. Що Сократ називав «другим народженням»? Чому?
7. У чому Сократ вбачав основну мету виховання?
8. У чому сутність «сократівського методу» навчання?
9. Яким бачив Платон виховання дітей до 7 років?
10. У чому полягає станова обмеженість поглядів Платона й Аристотеля на освіту підростаючого покоління?
11. Які фактори розвитку особистості визначав Аристотель?
12. Порівняйте погляди Платона та Аристотеля щодо наслідування знань.
13. Яким був вплив церкви на середньовічну освіту та виховання?
14. Схарактеризуйте систему шкіл, що склалася в середні віки.
15. Чи можна стверджувати, що в середні віки повністю заперечувалася вся культурна спадщина античного світу?
16. Чи є справедливим твердження, що середньовіччя - це час застою в розвитку педагогічної теорії та практики?
17. Розкрийте зміст і організацію навчання в школах у середні віки.
18. Схарактеризуйте систему лицарського виховання.
19. Коли і де з'явилися перші університети?
20. Схарактеризуйте особливості організації та змісту навчання в середньовічних університетах.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Розкрити зміст теорії походження виховання.

2. Розкрийте особливості виховання на різних етапах первісного суспільства: в період первісного стада, при родовому ладі, в період військової демократії.

3. Складіть граф-схему «Особливості виховання дітей різної статі у первісному суспільстві».

4. Проаналізуйте особливості виховання періоду палеоліту і неоліту й заповніть таблицю.

Період	Тривалість	Спільні риси у вихованні	Відмінність у вихованні
Палеоліт			
Неоліт			

5. Проаналізуйте головні етапи розвитку виховання в первісному суспільстві й складіть хронологічну таблицю.

6. Розробіть рекомендації для вихователів щодо використання матеріалів з історії східних слов'ян в організації національно-патріотичного виховання.

7. Зробіть огляд наукових статей, у яких розкривається становлення виховання в епоху Середньовіччя та Відродження.

8. Зробіть порівняльний аналіз системи навчання й виховання в Спарті та Афінах, у вигляді таблиці.

9. Узагальніть результати вивчення й аналізу праць філософів Стародавнього Сходу, Стародавньої Греції, Стародавнього Риму, презентуйте найбільш актуальні.

10. Співставте педагогічні ідеї римсько-католицької церкви епохи Відродження та Реформації. Знайдіть у них спільне і відмінне.

11. Підготуйте інформацію про один із перших класичних університетів Західної Європи й простежте наступність традицій університетської освіти в наші дні.

12. Проаналізуйте педагогічні ідеї гуманістів епохи Відродження, опишіть їх прогресивні сторони.

Тема 2. Педагогічна діяльність та ідеї Я.А. Коменського.

План

1. Життя та діяльність Я. А. Коменського.

2. Вікова періодизація та освітня система Я.А. Коменського.

3. Принцип природовідповідного виховання.

4. Дидактика Я.А. Коменського.

5. Я.А. Коменський про виховання дітей дошкільного віку. Книга «Материнська школа».

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Схарактеризуйте епоху, у якій жив Я.А. Коменський.
2. Визначте основні етапи життя видатного педагога.
3. Які події вплинули на формування світогляду вченого?
4. Що дає підстави стверджувати, що Я.А. Коменський є великим реформатором школи, «батьком педагогічної науки»?
5. Схарактеризуйте вікову періодизацію та шкільну систему, запропоновані Я.А. Коменським.
6. За якими принципами будувалася шкільна система Я.А. Коменського?
7. Які дидактичні принципи розробив учений?
8. Яким бачив Я.А. Коменський суспільне виховання дітей дошкільного віку?
9. Схарактеризуйте книгу «Світ чуттєвих речей у малюнках».
10. Схарактеризуйте структуру книги Я.А. Коменського «Материнська школа».
11. Якими словами звертається Я.А. Коменський до батьків, закликаючи їх любити своїх дітей?
12. Ставлення Я.А. Коменського до годування немовлят грудьми.
13. Схарактеризуйте програму морального виховання дітей дошкільного віку в перші 6 років життя, викладену Я.А. Коменським у книзі «Материнська школа».
14. Які методи морального виховання дітей дошкільного віку радив використовувати Я.А. Коменський?
15. Основи яких наук дитина мала засвоїти до 6-ти років?
16. Оцініть із сучасних позицій зміст програми розумового виховання дітей дошкільного віку, запропоновану Я.А. Коменським.
17. Коли, на думку Я.А. Коменського, діти мають «переходити» з материнської школи до початкової школи?
18. Оцініть книгу Я.А. Коменського «Материнська школа» з позицій сучасних традицій укладання програмно-методичних матеріалів.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Філософські основи педагогічної теорії Я. А. Коменського.
2. Опишіть мету і зміст виховання дітей дошкільного віку в «Материнській школі».
3. Розкрийте суть «золотого правила» дидактики Я. А. Коменського.
4. Схарактеризуйте ідею вищої інтеграції знань про світ, висвітлену під назвою «Пансофія».
5. Висвітліть яким чином сенсуалізм вплинув на світогляд і педагогічні погляди Я. А. Коменського.

6. Розробіть хронологічну таблицю «Життєвий і науковий шлях Я. А. Коменського».

7. З'ясуйте погляди Я. А. Коменського щодо поділу дітей на шість груп за здібностями й характером.

8. Проаналізуйте погляди Я. А. Коменського на мету, зміст виховання дітей у «материнській школі», розробіть рекомендації батькам і вихователям ЗДО щодо морального, розумового, фізичного й трудового виховання.

9. Узагальніть науково-педагогічну спадщину Я. А. Коменського, складіть хронологічну таблицю (назва праці, рік написання, головні ідеї).

10. Проаналізуйте напрями й зміст дошкільного виховання дітей у сім'ї, розкриті Я. А. Коменським у V-IX розділах «Материнської школи», сформулюйте поради-цитати матерям щодо виховання дітей.

Тема 3. Педагогічні ідеї Д. Локка та Ж.-Ж. Руссо.

План

1. Світогляд Д. Локка.
2. Педагогічні ідеї Д. Локка.
3. Світогляд Ж.-Ж. Руссо.
4. Теорія природовідповідного та вільного виховання Ж. Ж. Руссо.
5. Вікова періодизація Ж.-Ж. Руссо. Особливості виховання у кожному віковий період.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Яку мету виховання визначав Ж.-Ж. Руссо?
2. Якому вихованню – домашньому чи суспільному – надає перевагу Ж.-Ж. Руссо?
3. Чому Ж.-Ж. Руссо вважав, що дітей треба виховувати поза містом, на природі?
4. У чому, на думку Ж.-Ж. Руссо, виявляється свобода дитини?
5. У чому сутність та особливості використання у вихованні дітей методу природних наслідків, обґрунтованого Ж.-Ж. Руссо?
6. На що мало бути спрямоване виховання дитини в перші два роки життя?
7. Як Ж.-Ж. Руссо рекомендував розвивати органи чуття в дітей?
8. Чи поділяєте ви погляди Ж.-Ж. Руссо про те, що другий період у розвитку дитини (від 2 до 12 років) є «сном розуму»?
9. Як Ж.-Ж. Руссо ставився до «книжного навчання»?
10. Чому, на думку Ж.-Ж. Руссо, саме книга Д. Дефо «Робінзон Крузо» мала стати першою книгою дитини?
11. Яким, за переконанням Ж.-Ж. Руссо, має бути правильне розумове виховання?

12. У чому полягає прогресивність поглядів Ж.-Ж. Руссо, а в чому їхній ідеалізм?

13. Які конкретні методичні прийоми, запропоновані Ж.Ж. Руссо, можуть бути використані у вихованні дітей дошкільного віку.

14. У чому полягає сутність філософсько-психологічної теорії «чистої дошки», розробленої Д. Локком? Чи відповідає вона сучасним науковим підходам до факторів формування особистості?

15. На які верстви населення розрахована запропонована Д. Локком система виховання? Яке його ставлення до освіти дітей робітників?

16. Які напрями виховання обґрунтовує Д. Локк у своїй праці?

17. Якого значення в житті людини він надає здоров'ю?

18. Як Д. Локк урівноважує вимоги лагідно ставитися до дитини й одночасно, «ні в чому не потурати дітям»?

19. У яких випадках Д. Локк вважав можливим застосовувати тілесні покарання?

20. Які методи й засоби морального виховання Д. Локк радив застосовувати?

21. Як Д. Локк оцінював вплив поведінки інших людей на формування особистості дитини?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Розкрийте сутність слів Ж.-Ж. Руссо: «Весь світ є книга».

2. Які три «основні елементи» виховання виділено в книзі «Еміль...»?

3. Розкрийте сутність природовідповідного та вільного виховання Ж.-Ж. Руссо?

4. Проаналізуйте як Ж.-Ж. Руссо рекомендував ставитися до дитячих капризів, неслухняності?

5. Які вікові періоди виділив Ж.-Ж. Руссо? Оцініть його вікову періодизацію.

6. Опишіть яким шляхом, на думку Ж.-Ж. Руссо, діти мають здобувати знання?

7. Які ідеї Ж.-Ж. Руссо співзвучні сучасним напрямкам розвитку педагогічної теорії та практики?

8. Опишіть які конкретні методичні прийоми, запропоновані Ж.-Ж. Руссо, можуть бути використані у вихованні дітей дошкільного віку.

9. Якого значення надає Д. Локк вихованню? Чи погоджуєтесь з його думкою про те, що «дитячі душі можна спрямовувати в той чи інший бік так легко, як і воду...»?

10. Чим обґрунтовує Д. Локк необхідність учити дитину підкоряти свої бажання, почуття розумові ?

11. Чому Д. Локк приділяв таке значення вихованню в дітей дисциплінованості? Ставлення педагога до тілесних покарань. Як він оцінює їхню ефективність та в чому бачить негативні наслідки?

12. Яку роль відводив Д. Локк дитячій допитливості й зокрема запитанням малечі? Які поради він дав стосовно дитячих запитань?

13. Доведіть, що ідеї Д. Локка не втратили свого значення та актуальності й сьогодні.

14. Проаналізуйте погляди Дж. Локка та Ж.-Ж. Руссо на методи виховання й складіть кросворд.

Тема 4. Педагогічна діяльність та ідеї Й.Г. Песталоцці

План

1. Життя та педагогічна діяльність Й.Г. Песталоцці.
2. Педагогічна теорія Й.Г. Песталоцці.
3. Праці Йоганна Генріха Песталоцці.
4. Провідні ідеї Й. Г. Песталоцці в сучасній педагогічній практиці.
5. Й. Г. Песталоцці про розвиток і виховання дитини.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Назвіть основні етапи життя Й.Г. Песталоцці.
2. Що спільного і що відмінного було між першим та другим експериментами Й. Песталоцці в Нейгофі?
3. Чому експерименти Песталоцці в Нейгофі зазнали невдачі?
4. У чому відмінність у поєднанні навчання з працею в Нейгофі і Станці?
5. Які основні результати діяльності Й. Песталоцці в Бургдорфі й Івердоні?
6. Чому педагог уважав, що не досяг головної мети свого життя й чи можна це заперечити?
7. Яку роль у вихованні дитини Й. Песталоцці відводив матері?
8. Для кого призначалася праця Й. Песталоцці «Книга матерів» і яка її основна ідея?
9. Принцип природовідповідності в трактовці Й. Песталоцці.
10. Сутність теорії «елементарної освіти» Й. Песталоцці.
11. Які «першоелементи» він виділяв?
12. Основи яких методик початкового навчання були закладені Й. Песталоцці?
13. Оцініть вплив «методу Песталоцці» на розвиток теорії й методики початкового навчання.
14. У чому полягає цінність педагогічної спадщини Й. Песталоцці для дошкільної педагогіки?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Опишіть досвід і проблеми створення Й. Г. Песталоцці експериментальних навчально-виховних закладів для бідних.

2. Структурно розкрийте погляди Й. Г. Песталоцці на завдання й зміст дошкільного виховання дітей.

3. Проаналізуйте якого значення Й. Г. Песталоцці надавав праці дітей у своїй педагогічній системі.

4. Обгрунтуйте чому Й. Г. Песталоцці називають «учителем німецьких учителів».

5. Яку сутність Й. Г. Песталоцці вкладає в категорію «виховання»?

6. Проаналізуйте й порівняйте ідею гармонійного виховання Й. Г. Песталоцці й мету сучасного національного виховання дітей і молоді в Україні.

7. Проаналізуйте праці Й. Г. Песталоцці «Лінгард і Гретруда», «Як Гетруда вчить своїх дітей», «Книга матерів», з'ясуйте погляди педагога про роль жінки у вихованні дитини.

8. Узагальніть вивчення науково-педагогічної спадщини Й. Г. Песталоцці в таблиці .

9. На основі вивчення праці Й. Г. Песталоцці «Книга матерів» розробіть поради матерям щодо виховання й розумового розвитку дітей дошкільного віку. Заповніть таблицю.

Цитата	Поради матерям

Тема 5. Суспільне дошкільне виховання в країнах світу в XIX - на поч. XX ст.

План

1. Загальні тенденції у розвитку дошкільного виховання та поява перших виховних закладів для дітей дошкільного віку.

2. Розвиток суспільного дошкільного виховання у Німеччині.

3. Початковий досвід відкриття дитячих садків у Франції.

4. Система виховних закладів для дітей дошкільного віку в Англії.

5. Досягнення в дошкільній освіті в Бельгії, Швейцарії, Австро-Угорщині.

6. Розвиток суспільного дошкільного виховання в США та Китаї.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Де на початок XIX ст. з'явилися перші виховні заклади для дітей дошкільного віку?

2. Хто започаткував дитячий садок як тип виховного закладу для дітей дошкільного віку?

3. У чому мало бути призначення й сутність діяльності цього закладу?
4. Яке товариство займалося тривалий час організацією дитячих садків у Німеччині?
5. Скільки дитячих садків функціонувало в Мюнхені у 1912 р?
6. Який заклад для дітей дошкільного віку був найбільш поширений у Франції?
7. Чому у Франції материнські школи набули більшого поширення, ніж дитячі садки?
8. Яку школу відкрив філантроп – фабрикант Р. Оуен у 1816р?
9. Які перші дитячі садки з'явилися в Англії на поч. ХХ ст.?
10. У якій країні уряд взяв на себе зобов'язання забезпечити безкоштовним навчанням дітей віком від 6 до 14 років?
11. Як називався перший виховний заклад для маленьких дітей, який був відкритий у 1828 році графинею Бруневік фон – Кромпа на території Австро-Угорщини?
12. Ким був відкритий перший дитячий садок в 1865 році у Сполучених Штатах Америки?
13. Як ставилися в Китаї до Ф. Фребеля і його системи?
14. Чому Ф. Фребель виявився більш зрозумілим і близьким американцям, аніж європейцям?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Опишіть, що спричинило появу перших виховних закладів для дітей дошкільного віку?
2. Як Ф. Фребель популяризував свою систему?
3. На яких засадах відбувалися становлення та розвиток дошкільної освіти в Німеччині в ХІХ - на початку ХХ ст.?
4. Чому фребелівські дитячі садки зазнали критики багатьох прогресивних педагогів?
5. Як змінювалися дитячі садки в Німеччині протягом другої половини ХІХ - початку ХХ ст.?
6. Схарактеризуйте стан дитячих садків у німецькому місті Мюнхені на початку ХХ ст.
7. Схарактеризуйте систему виховних закладів для дітей дошкільного віку у Франції.
8. Порівняйте дошкільну освіту Франції та Англії.
9. Порівняйте дошкільну освіту Бельгії та Швейцарії.
10. Розкрийте чинники, які мали визначальний вплив на розвиток дошкільної освіти в Китаї?
11. Проаналізуйте сутність реформаторських педагогічних течій кінця ХІХ - на поч. ХХ ст., визначте загальні тенденції та відмінності.

Тема 6. Педагогічна діяльність та ідеї Ф. Фребеля

План

1. Життя і діяльність Ф. Фребеля.
2. Педагогічна система Фрідріха Фребеля.
3. Теорія розвитку дитини.
4. Методика педагогічного виховання в дитячому садку.
5. Ф. Фребель про виховний вплив гри. «Дарунки Фребеля».

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Під впливом якого педагога формувалися педагогічні погляди Ф. Фребеля?
2. Прослідкуйте педагогічний шлях Ф. Фребеля.
3. У якому році і де Ф. Фребель відкрив свій перший дитячий садок?
4. Чому педагог дав таку назву виховному закладу для дітей дошкільного віку?
5. Під впливом якого педагога формувалися педагогічні погляди Ф. Фребеля?
6. Назвіть кожен із шести Дарунків Ф. Фребеля.
7. Як Ф. Фребель поширював свої ідеї?
8. Які види діяльності рекомендував використовувати у дитячому садку Ф. Фребель?
9. Що стало підставою називати Ф. Фребеля «батьком дошкільної педагогіки»?
10. Які ідеї Ф. Фребеля знайшли подальший розвиток у педагогічній теорії та практиці?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Обгрунтуйте своє ставлення: «У своїй праці «Дитячий садок» Ф. В. Фребель висловлює думку про створення дошкільних закладів для виховання дітей, асоціативно називає їх «дитячими садками» («Kindergarten»), діти – рослини, вихователь – садівник».
2. Хто і як популяризував систему Ф. Фребель?
3. Розкрийте чому фребелівські дитячі садки зазнали критики багатьох прогресивних педагогів?
4. Ф. Фребель про ігри дітей раннього віку.
5. Опишіть кожен із шести Дарунків Ф. Фребеля. Розкрийте виховний вплив і методику використання кожного з них.
6. Чи використовують «дари Фребеля» у дошкільній освіті на сучасному етапі. Опишіть як?
7. Який вплив мали ідеї Ф. В. Фребеля на розвиток дошкільного виховання в Україні.

8. Вивчіть досвід створення Ф. В. Фребелем дитячого садка, з'ясуйте проблеми, які виникали в процесі організації.
9. Які ідеї Ф. Фребеля знайшли подальший розвиток у педагогічній теорії та практиці?
10. Що стало підставою називати Ф. Фребеля «батьком дошкільної педагогіки»?
11. Визначте значення педагогічних поглядів Ф. Фребеля.

Тема 7. Педагогічна діяльність та система М. Монтессорі

План

1. Педагогічна діяльність М. Монтессорі.
2. Вплив ідей реформаторської педагогіки на становлення педагогічної системи М. Монтессорі.
3. Педагогічна система М. Монтессорі.
4. Реалізація ідей Марії Монтессорі в Україні.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. На чіткі ідеях базується педагогіка М. Монтессорі?
2. Що є девізом педагогіки М. Монтессорі?
3. Який заклад, у 1907 році, відкрила М. Монтессорі?
4. Де в Україні відкрили першу школу з виховання та навчання дітей за методикою М. Монтессорі у 1992 році?
5. Прихильником чого була М. Монтессорі?
6. Яку роль відводила М. Монтессорі вихователю?
7. Чи може бути дисципліна у «вільному вихованні» дітей за методом М. Монтессорі?
8. У чому полягає суть «методу М. Монтессорі»?
9. Для яких дітей дидактичний матеріал є засобом виховання, а для яких – самовиховання?
10. Яким чином досягається дисципліна в «Будинку дитини»?
11. Назвіть основні праці педагогині.
12. Які базові компоненти системи М. Монтессорі Ви знаєте?
13. Класифікація сенсорних матеріалів М. Монтессорі.
14. Які зони охоплює розвивальне середовище за М. Монтессорі?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Роз'ясніть сутність звернення дитини до педагога: «Допоможи мені це зробити самій», які стали символом педагогіки М. Монтессорі.
2. Чи погоджуєтесь ви із твердженням М. Монтессорі: «Дитина сама знає основні шляхи до саморозкриття особистості. Головне – не заважати їй у цьому»?
3. У чому полягає своєрідність і привабливість ідей і технологій М. Монтессорі?

4. Яку роль відведено педагогові в педагогічній системі М. Монтессорі?

5. Що саме утворює «предметно-розвивальне» середовище в системі М. Монтессорі?

6. Зробіть анотацію до статті: «Печенко І. Виховання для життя: соціалізація особистості в дитинстві у педагогіці Монтессорі. *Рідна школа*. 2007. №9. С. 78-80».

7. Проаналізуйте роботу сучасних освітніх закладів, які працюють за технологією М. Монтессорі.

8. Свою систему дошкільного виховання М. Монтессорі розкрила в книзі «Будинок дитини. Метод наукової педагогіки», випишіть головні ідеї.

9. Чи обгрунтовано є думка М. Монтессорі про те, що дитина повинна бути цілком вільною в своїх спостереженнях і діяльності?

10. Як можна встановити межі втручання вихователя у процес «вільного виховання» дитини в системі М. Монтессорі?

11. Прокоментуйте цитату: «Хто побачить і порівняє наших дітей зі звичайними дітьми чотирирічного віку, які плачуть, усе ламають, до чого б не доторкнулись, яким треба прислужувати, того глибоко зворушує і дивує ця картина. Досягнені нами результати зумовленні, очевидно, розвитком сил, які дримають у самій глибині людської душі» (М. Монтессорі Метод наукової педагогіки).

12. Заповніть таблицю: «Особливості організації роботи «Будинку дитини» М. Монтессорі.

Регламент роботи	Цитати	Коментарі
Розклад роботи		
Вправи для повсякденного життя		
Харчування		

13. Зробіть підбір цікавих фактів про М. Монтессорі.

14. Проаналізуйте сходинки успіху М. Монтессорі.

15. Сформулюйте вимоги до дидактичного матеріалу М. Монтессорі.

Тема 8. Виховання, школа і педагогічна думка за часів Київської Русі.

План

1. Виховання дітей у східних слов'ян.
2. Традиційні засади виховання дітей у Київській Русі.
3. Соціальні умови становлення писемності та виникнення перших шкіл у Київській Русі.
4. Перекладна література та перші педагогічні пам'ятки Київської Русі.
5. Розвиток освіти в Галицько-Волинській державі.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Що виступає засобами виховання у народній педагогіці Київської Русі?
2. Які чинники зумовили поширення освітченості неселення Київської Русі?
3. Які київські князі приділяли найбільшу рольпоширенню освіти?
4. Який з принципів виховання не використовувався в народній педагогіці Київської Русі?
5. Які чинники не сприяли створенню основ грамотності дітей та молоді в Київській Русі?
6. Хто такі «Майстри грамоти»?
7. Кому, за часів Київської Русі, були доступні школи грамоти?
8. Хто створив Київську двірцеву школу «книжного вчення» для дітей з вищих верств суспільства?
9. Що таке абак?
10. Хто заснував перше в Європі жіноче училище при Андріївському монастирі в 1086 році?
11. Що було спільним для усіх типів шкіл часів Київської Русі?
12. Хто написав «Повчання дітям»? Які настанови, щодо виховання дітей є актуальними?
13. Що входило до складу «тривіуму» в Острозькій академії?
14. Як відбувалось виховання дітей селян за часів Київської Русі?
15. У чому, на Вашу думку, полягає обмеженість освіти у Київській Русі?
16. Які ви знаєте підходи до навчання та виховання в різних типах шкіл Київської Русі?
17. Назвіть основних ініціаторів розвитку освіти за часів Київської Русі.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Соціокультурні чинники виникнення освіти у Київській Русі.
  2. Зробіть порівняльний аналіз Західноєвропейської освіти та освіти Київської Русі (поч. ХІст.).
  3. Традиційна система виховання дітей у Київській Русі (ІХ-Хст.).
  4. Система світської і духовної освіти у Київській Русі (Х-ХІІст.).
  5. У чому, на Вашу думку, полягає обмеженість освіти у найпоширеніших школах Київської Русі?
  6. Доведіть, чому двірцева школа Київської Русі була найпрестижнішим закладом Європи?
  7. Кормильство як форма виховання й освіти дітей феодальної знаті.
  8. Зміст патріотичного виховання в «Повісті минулих літ».
- Суть повчального твору митрополита Іларіона «Слово про закон і благодать».
9. Доведіть, чому Духовна академія (Киево-Печерська Лавра) в ХІІст.

забезпечувала вищу гуманітарну освіту молоді?

10. Заповніть таблицю: «Освітні надбання Київської Русі».

11. Опишіть виховні та освітні традиції слов'ян.

12. Літературно-педагогічні пам'ятки Київської Русі: «Златоуст», «Ізборник Святослава», «Повчання Володимира Мономаха дітям». Просвітницька діяльність Ярослава Мудрого.

13. Опишіть вплив прийняття християнства на розвиток освіти.

14. Порівняйте освіту в Київській Русі та Галицько-Волинській державі.

15. На виховання яких моральних якостей звернено особливу увагу в творі «Повчання дітям» В. Мономаха?

16. Розглянути концепцію монастирського виховання в «Житті Феодосія Печерського» Нестора Літописця.

17. Заповніть таблицю: «Система освіти в Київській Русі».

Історичний період	Особливості освіти й виховання
Період становлення України-Русі	
Розквіт Київської Русі	

Тема 9. Розвиток освіти і педагогічної думки в епоху українського Відродження.

План

1. Загальна характеристика культури й освіти українського Відродження.

2. Розвиток освіти на теренах Запорозької Січі.

3. Особливості розвитку освіти Лівобережної і Правобережної України у 2 пол. XVII- 1 пол. XVIII ст.

4. Українська педагогічна думка епохи українського Відродження.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. У чому полягають відмінності українського національного та західноєвропейського Відродження?

2. Яке значення козацької системи освіти й виховання в українському Відродженні?

3. Яка роль братських шкіл у формуванні національної свідомості та культури України?

4. Що відносилось до українських національних навчальних закладів?

5. Яка мета та зміст виховання в козацькій педагогіці?

6. Ступені козацького виховання.

7. Які особливості освіти і виховання в козацьких школах?

8. Які школи продовжували традиції сімейного виховання?

9. Який характер мало виховання в полкових школах?

10. Які особливості розвитку освіти на Правобережній та Лівобережній Україні?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Зробіть огляд наукових статей, в яких розкриваються особливості розвитку освіти українського Відродження.
2. Напишіть есе на тему: «Вплив особливостей історичного розвитку України, в період українського Відродження, на становлення й розвиток освіти».
3. Охарактеризуйте значення Острозької академії в поширенні української культури і освіти.
4. Опишіть роль Києво-Могилянської академії як культурно-освітнього і виховного центру України.
5. Окресліть особливості педагогічної думки українського національного Відродження.
6. Значення козацької педагогіки в національному вихованні молоді.
7. Система виховання лицаря-козака.
8. Розробіть один захід (на вибір) з використанням засобів козацької педагогіки.
9. Мета фізичного виховання у Запорізькій Січі.
10. Розробіть рекомендації для вихователів щодо використання ідеї козацької педагогіки у відродженні духовності української молоді.
11. Заповніть таблицю: «Система козацького виховання».

Ступінь	Мета виховання й освіти	Зміст виховання

12. Заповніть таблицю: «Представники педагогічної думки періоду українського Відродження».

Педагог	Роки життя	Педагогічна діяльність та ідеї	Праці

Тема 10. Педагогічна діяльність та ідеї К.Д. Ушинського.

План

1. Життя і педагогічна діяльність К.Д. Ушинського.
2. Ідеї К.Д. Ушинський про народність виховання й національні системи виховання.
3. К.Д. Ушинський про соціальну природу гри та її виховну роль.
4. К. Ушинський про значення праці у вихованні людини.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Чому К. Ушинського називають видатним українським і російським педагогом?
2. Завдяки яким і де опублікованим творам К. Ушинський став відомим педагогом?
3. У чому полягало реформаторство і новаторство К. Ушинського в Смольному інституті шляхетних дівчат?

4. Яку ідею К. Ушинський поклав в основу своєї науково-педагогічної творчості?

5. Які вимоги ставив К. Ушинський у галузі освіти, виходячи зі своєї засадничої ідеї?

6. В яких творах К. Ушинський розробляв своє дидактичне вчення?

7. Які функції, принципи та методи навчання обґрунтував К. Ушинський у своїх творах?

8. Що вважав К. Ушинський найважливішим у вихованні учнів та в чому полягає головне завдання виховання?

9. Якими 5-ма «великими вихователями» (засобами), за К. Ушинським, здійснюється моральне виховання?

10. Які шляхи та методи морального виховання К. Ушинський обґрунтував у своїх творах?

11. З допомогою яких засобів, на думку К. Ушинського, здійснюється естетичне виховання та який з них – найголовніший?

12. У чому полягає сутність поглядів К. Ушинського на дошкільне та сімейне виховання дітей?

13. Яку роль у виховній справі К. Ушинський відводив педагогам та як сприяв їх належній підготовці?

14. Які вимоги він ставив до педагогів та в чому полягає їх сутність?

15. Яке значення має практична педагогічна діяльність та науково-теоретична творчість К. Ушинського для сучасної системи освіти?

16. Педагогіку він вважав наукою чи мистецтвом?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Напишіть твір-роздум на тему: «Внесок К. Д. Ушинського в розвиток дошкільного виховання».

2. Обґрунтуйте, як К. Д. Ушинський розумів поняття «народність у вихованні».

3. Зробіть підбір найбільш актуальних ідей К. Д. Ушинського на сучасному етапі розбудови національної освіти.

4. Проаналізуйте основні напрямки педагогічної діяльності К. Д. Ушинського.

5. К. Д. Ушинський про національну систему виховання.

6. Аналіз праці К. Д. Ушинського «Про народність у громадському вихованні».

7. Опишіть ідеї К. Д. Ушинського про застосування в навчанні та вихованні народної педагогіки.

8. Сформулюйте вимоги до педагога та його підготовки за К. Д. Ушинським.

9. Схарактеризуйте ідеї К. Д. Ушинського про гармонійний розвиток особистості.

10. Складіть план і коротку анотацію праці К. Д. Ушинського «Людина як предмет виховання».

11. Проаналізуйте цитати. Чи погоджуєтеся з поданою думкою К. Д. Ушинського: *«...Найголовніше завжди залежатиме від особи безпосереднього вихователя, що стоїть віч-на-віч з вихованцем: вплив особи вихователя на молоду душу становить ту виховну силу, якої не можна замінити ні підручником, ні моральними сентенціями, ні системою покарань чи заохочень. Вихователь, який стоїть на рівні з сучасним ходом виховання, відчуває себе живим, діяльним членом великого організму, що бореться з нещастям та пороками людства, посередині між усім, що було благородного й високого в минулій історії людей, і поколінням новим, охоронцем святих заповітів людей, які боролися за істину і благо. Він відчуває себе живою ланкою між минулим і майбутнім, могутнім ратоборцем істини й добра і усвідомлює, що його справа, скромна ззовні, – одна з найважливіших справ історії, що на цій справі тримаються царства і нею живуть цілі покоління».*

12. Випишіть цитати з творів К. Д. Ушинського «Про моральне виховання».

13. Поясніть положення К. Ушинського: «оскільки основи характеру у кожного народу різні, то існують різні системи виховання».

14. Доведіть, що казка (після матері) є найпершим вихователем дитини, за К. Д. Ушинським.

15. Як Ви розумієте твердження У. Д. Ушинського: «Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх відношеннях, то вона повинна попередньо пізнати її також у всіх відношеннях».

Тема 11. Суспільне дошкільне виховання в Україні в кінці XIX – на початку XX ст.

План

1. Перші заклади суспільного дошкільного виховання в Україні.
2. Внесок педагогічних товариств у розвиток суспільного дошкільного виховання в Україні.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Які чинники спричинили появу в Україні закладів суспільного дошкільного виховання?
2. Які типи дошкільних закладів існували в Україні на початку XX ст.?
3. У яких умовах відбувалося становлення суспільного дошкільного виховання в Україні?
4. На які дві групи поділялись дитячі садки?
5. Коли в Україні з'явився перший дитячий садок?
6. Яка роль педагогічних товариств у створенні та розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні.
7. Які найбільш значущі заходи були проведені Київським товариством народних дитячих садків?

8. Яка головна мета діяльності Фребелівського товариства в Києві?
9. Коли почав видаватися журнал «Дошкільне виховання»?
10. Які розділи він охоплював?
11. У якому році засновано Фребелівський педагогічний інститут?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Ознайомтесь зі статтею Є. Яновської «Народний дитячий садок як історична необхідність». Зробіть анотацію.
2. Ознайомтесь зі статтею Н.Д. Лубенець «Звіт про народний дитячий садок», випишіть основні пункти.
3. Ознайомтесь зі статтями журналу «Дошкільне виховання». Які думки і враження у вас виникли в процесі ознайомлення із запропонованими матеріалами?
4. Проаналізуйте зміст і організацію навчання у Фребелівському педагогічному інституті.
5. Опишіть внесок українських просвітителів у розвиток дошкільної освіти і виховання.
6. Визначте головні фактори, які впливали на стан освіти в Україні кінця XIX – на початку XX ст.
7. Зробіть огляд літератури присвяченої педагогічним ідеям кінця XIX – на початку XX ст.
8. Визначте актуальність розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні в кінці XIX – на початку XX ст. на сучасному етапі становлення української педагогічної думки.
9. Складіть порівняльну таблицю діяльності Київського товариства народних дитячих садків та Фребелівського педагогічного товариства м. Києва.
10. Проаналізуйте збірку «Народний дитячий садок».

Тема 12. Видатні педагоги - організатори і теоретики суспільного дошкільного виховання початку XX ст.

План

1. Суспільно-педагогічна діяльність та ідеї Н.Д. Лубенець.
2. Педагогічна діяльність та ідеї Т.Г. Лубенця.
3. Педагогічна діяльність та ідеї І.О. Сікорського.
4. Педагогічна діяльність та ідеї В.В. Зеньківського.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Яке товариство очолювала Н. Д. Лубенець?
2. Як вона популяризувала ідеї суспільного виховання дітей дошкільного віку?
3. Які книги написала Н. Д. Лубенець?
4. Яку роль вона надавала дошкільному віці у розвитку людини?

5. Які основні фактори, що спричинили потребу в дитячих садках, виділяла Н. Д. Лубенець?
6. У яких працях Т. Г. Лубенець розглядав проблеми дошкільного виховання?
7. Чому Т. Г. Лубенець значну увагу приділяв проблемі наступності дитячого садка і школи?
8. Яку роль Т. Г. Лубенець відводив навчанню у розвитку дошкільнят?
9. В чому полягала виховна концепція розроблена І. О. Сікорським?
10. Яка головна цінність сімейного виховання, на думку І. О. Сікорського?
11. Якого значення В. В. Зеньківський надавав релігійному вихованню?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Дайте оцінку внеску І.О. Сікорського у розвиток теорії виховання дітей дошкільного віку.
2. Дайте оцінку внеску Т.Г. Лубенця, у розвиток теорії виховання дітей дошкільного віку.
3. Дайте оцінку внеску Н.Д. Лубенець у розвиток теорії виховання дітей дошкільного віку.
4. Дайте оцінку внеску В.В. Зеньківського у розвиток теорії виховання дітей дошкільного віку.
5. Проаналізуйте енциклопедичну літературу, посібники з історії, історії педагогіки й складіть список праць видатних педагогів-організаторів і теоретиків суспільного дошкільного виховання початку ХХ ст.
6. Як Ви розумієте висловлювання Н. Д. Лубенець: *«В ранньому дитинстві духовне зростання дитини є наймогутнішим та й найбагатішим за формами, а творча сила – найдіяльнішою; дитина виконує на протязі перших років таку духовну роботу, з якою не можна зрівняти нічого з того, що виконується пізніше»?*
7. Опишіть спеціальну програму занять в дитячому садку розроблену Н. Д. Лубенець.
8. Роль та вимоги до особистих і професійних якостей вихователя та його підготовки за Н. Д. Лубенець.
9. Розкрийте зміст діяльності Т.Г. Лубенця із розповсюдження в Україні громадського дошкільного виховання.
10. Проаналізуйте фактори, які розкрив І. О. Сікорський, що впливають на розвиток дитини.
11. Схарактеризуйте психічний розвиток дитини за В. В. Зеньківським.

Тема 13. Суспільне дошкільне виховання в 1917-1919рр. Педагогічна діяльність та ідеї С.Ф. Русової.

План

1. Політика уряду Української Народної Республіки в галузі освіти.
2. Суспільне дошкільне виховання в роки Української Народної Республіки.
3. Педагогічна діяльність та ідеї С.Ф. Русової.
4. С.Ф. Русова про загальні засади виховання дітей дошкільного віку.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Як уряд УНР вирішував проблему створення національної освіти?
2. Назвіть основні здобутки часів УНР у розвитку суспільного дошкільного виховання.
3. Спрогнозуйте подальший розвиток суспільного дошкільного виховання за задумом і зробленими першими кроками Міністерства народної освіти уряду УНР.
4. Яку роль відіграла С.Ф. Русова у розвитку теорії і практики дошкільного виховання в Україні?
5. Чому ім'я С.Ф. Русової було невідоме педагогам дошкільного виховання у радянські часи?
6. За якими принципами, на думку С.Ф. Русової, повинно здійснюватися виховання дітей дошкільного віку?
7. Як С.Ф. Русова визначала зміст та організацію навчання у дитячому садку?
8. Який педагогічний журнал разом з іншими українськими педагогами заснувала?
9. Де викладала, які посади займала С. Русова в період української державності, починаючи з 1917 року?
10. Які методичні посібники для учителів та вихователів С. Русова написала в той час?
11. Які важливі педагогічні проблеми розробляла С. Русова у своїх творах та яка концептуальна ідея пронизує більшість із них?
12. У чому, на думку С. Русової, полягає сутність поняття «національна школа» та якою має бути основна її мета?
13. Які моральні якості, на думку С. Русової, треба насамперед формувати в учнів у виховному процесі та які засоби використовувати?
14. Яким, на думку С. Русової, має бути вчитель-вихователь та які вимоги вона ставила до нього?

Завдання для самостійного опрацювання

1. На яких засадах розробляла С. Русова свою теорію дошкільного виховання та які основні вимоги ставила до дитячого садка?

2. Дайте аналіз ідей С.Ф. Русової про зміст і організацію навчання дітей дошкільного віку.
3. Проаналізуйте бачення С.Ф. Русової про соціально-моральне виховання дошкільнят.
4. Розкрийте ставлення С.Ф. Русової до релігійного виховання дітей дошкільного віку.
5. Напишіть есе на тему: «С.Ф. Русова – особистість, педагог, громадської діяч».
6. Доведіть актуальність педагогічних ідей С.Ф. Русової на сучасному етапі розбудови національного дошкільного виховання.
7. Заповніть таблицю: «Особливості педагогічної теорії Софії Русової».
8. Розкрийте розвиток національної освіти на західноукраїнських землях.
9. Опишіть значення самоосвіти у формуванні С. Ф. Русової педагога.
10. Чому С. Ф. Русова увійшла до історії як фундатор вітчизняної теорії й методики дошкільного виховання?

Тема 14. Освіта, суспільне дошкільне виховання, педагогічна наука у 20-ті роки.

План

1. Особливості української системи освіти.
2. Суспільне дошкільне виховання у 20-ті роки.
3. Педагогічна діяльність та ідеї О. І. Дорошенко.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Чим зумовлені особливості української системи освіти в 20-ті роки?
2. Який заклад був визнаний основною «формою соціального виховання»?
3. Чи знайшла ідея злиття всіх освітньо-виховних закладів у єдиний тип дитячого закладу – дитячий будинок прихильників серед дошкільних працівників?
4. З яких причин система освіти, прийнята в Україні на початку 20-х років, не була реалізована повною мірою?
5. Відповідно до «Декларації про соціальне виховання», який педагог може проводити ідею соціального виховання?
6. Які педагогічні навчальні заклади входили до Української системи педагогічної освіти?
7. Як здійснювалась підготовка до роботи з дошкільнятами?
8. Де у 1926 році було створено сектор дошкільного виховання?

9. Що було покладено в основу проекту програми дошкільного закладу, відповідно до збірки «Дошкільне виховання. Матеріали до порадника»?

10. З яких розділів складалась ця програма?

11. Яка книга стала найпомітнішим явищем у галузі дошкільного виховання в 20-ті роки ХХ століття в Україні?

12. До ідей якого закордонного педагога, О. І. Дорошенко, виявляла особливий інтерес?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Опишіть позитивні риси української системи освіти в 20-ті роки.
2. Розкрийте особливості підготовки педагогів у 20-ті роки.
3. Схарактеризуйте стан суспільного дошкільного виховання в Україні у 20-ті роки.

4. Визначте, як стан суспільного дошкільного виховання в 20-ті роки вплинув на розвиток теорії дошкільного виховання.

5. Схарактеризуйте намагання українських педагогів цього періоду розробити програмно-методичні матеріали для дитячих садків.

6. У постанові Наркомосу України від 25 травня 1921 року «Система соціального виховання дітей УРСР» зазначалося: «Дитячий садок повинен затримувати своїх вихованців і після так званого дошкільного віку – аж доти, коли дитині буде 15 років». Як Ви розумієте цю цитату?

7. Опишіть зміст робочої книжки ««Дошкільне виховання» (1927 рік).

8. Проаналізуйте педагогічні ідеї О. І. Дорошенко й доведіть їх співзвучність провідним ідеям і традиціям гуманістичної педагогіки.

9. Проаналізуйте розділи книги «Дитячий садок» О. І. Дорошенко.

10. Окресліть переваги та недоліки комплексної системи навчання (20-ті роки).

Тема 15. Суспільне дошкільне виховання, дошкільна педагогіка в 30-ті роки.

План

1. Розвиток системи суспільного дошкільного виховання в Україні у 30-ті роки.

2. Зміст освітньо-виховної роботи у дитячих садках.

3. Підготовка педагогів для суспільного дошкільного виховання у 30-ті роки.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Що спричинило загострення потреби у закладах суспільного дошкільного виховання, яке відбулося на початку 30-х років?

2. Як вирішувалася в 30-ті роки проблема забезпечення суспільного дошкільного виховання педагогічними кадрами?
4. Чим була обумовлена часта зміна програм для дитячих садків у 30-ті роки?
5. Назвіть основну форму суспільного дошкільного виховання протягом усієї першої половини 30-х років.
6. Назвіть негативні явища, що мали місце у змісті й організації освітньо-виховної роботи дошкільних закладів у 30-ті роки.
7. Які явища суспільного життя 30-х років ілюструвались у статтях журналу «За комуністичне виховання дошкільника»?
8. Де організовувались сезонні дитячі садки та літні майданчики?
9. У якому році було законодавчо підтверджене місце суспільного дошкільного виховання як першої ланки освітньої системи.
10. Який період розвитку суспільного дошкільного виховання, називають періодом активної «програмотворчості»?
11. З яких розділів складалась програма розроблена 1934 році?
12. У якому році були розроблені й затверджені «Статут дитячого садка» та програмно-методичні вказівки, що мали назву «Керівництво для вихователя дитячого садка»?
13. Як йшли в забуття імена та праці С.Ф. Русової, О.І. Дорошенка?
14. Як дітей залучали до різноманітних антирелігійних заходів?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Прослідкуйте динаміку розвитку мережі закладів суспільного дошкільного виховання в Україні протягом 30-х років.
2. Проаналізуйте процес створення програмно-методичних матеріалів для дитячих садків у 30-ті роки.
3. Ознайомтесь із журналом «За комуністичне виховання дошкільника», його структурою.
4. Опишіть «Програму для дошкільних закладів» (1932).
5. Проаналізуйте чи програма 1934 року відрізнялась від програми 1932 року.
6. Зробіть огляд «Керівництва для вихователя дитячого садка» 1938 року.
7. Заповніть таблицю: «Література з дошкільного виховання, видана у 30-ті роки».

Праця	Автор	Змістове наповнення

8. Обґрунтуйте чому у 30-их роках на теренах України дошкільне виховання втрачало свої національні ознаки.
9. Розкрийте суть виховної роботи в цей час спрямованої на політехнічне виховання.
10. Розкрийте особливості підготовки педагогів для суспільного дошкільного виховання у 30-ті роки.

Тема 16. Педагогічна діяльність та ідеї А.С. Макаренка.

План

1. Життя та педагогічна діяльність А. С. Макаренка.
2. А. С. Макаренко про сімейне виховання та виховання дітей дошкільного віку.
3. Соціально-педагогічні ідеї А.С. Макаренка.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Коли і де А. С. Макаренко розпочав свою практичну педагогічну діяльність, як працював на першому робочому місці?
2. Яке місце посідала праця у виховних закладах А. С. Макаренка? Які види праці домінували в різні періоди його діяльності?
3. Назвіть найбільш відомі книги А.С. Макаренка. Які з них присвячені проблемі сімейного виховання?
4. Що спричинило звернення А. С. Макаренка до проблеми сімейного виховання?
5. Які проблеми сімейного виховання А. С. Макаренко розглянув у своїй праці «Книга для батьків»? Який стиль викладу застосував А. С. Макаренко в цій книзі?
6. Яким проблемам сімейного виховання присвячена збірка А. С. Макаренка «Лекції про виховання дітей»?
7. Як А.С. Макаренко обґрунтував суспільну відповідальність батьків за виховання дітей?
8. Які умови правильного виховання дітей у сім'ї називає А. С. Макаренко?
9. Яку роль, за твердженням А. С. Макаренка, у житті дитини відіграє гра?
10. Схарактеризуйте з позицій сучасної дошкільної педагогіки висловлювання А.С. Макаренка щодо керівництва дитячою грую.
11. Ваші думки щодо класифікації іграшок, запропонованої А. С. Макаренко.
12. Ідеї А. С. Макаренка щодо організації трудового виховання дітей у сім'ї.
13. У чому вбачав А. С. Макаренко головне завдання виховання та як визначав колектив?
14. Назвіть основні етапи педагогічної біографії А. С. Макаренка.
15. У якому творі А. С. Макаренко розробляв проблему дисципліни в дитячому колективі та в чому полягає її сутність?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Скільки творів написав А. С. Макаренко та які з них найбільш цінні з педагогічної точки зору?
2. Доведіть актуальність і практичну значущість ідей А. С. Макаренка для сьогодення.

3. Розкрийте сутність розроблених А. С. Макаренком теоретичних основ виховання дитячого колективу.

4. Проаналізуйте погляд на сутність і значення праці як важливого засобу виховання.

5. Які види продуктивної праці переважали у керованих ним дитячих виховних закладах?

6. У чому полягає, на його думку, сутність основних засад правильного родинного виховання?

7. Як А. С. Макаренко розв'язував проблему трудового виховання дітей в умовах сім'ї?

8. Зробіть підбір порад А. С. Макаренка з питань сімейного виховання які є актуальними і сьогодні.

9. Розкрийте сутність вимоги як методу виховання дисциплінованості, згуртування колективу. Послідовність постановки системи вимог.

10. Що є новітнього, а що вичерпало себе в ідеї трудового виховання А. Макаренка.

11. Формування педагогічної майстерності вчителя-вихователя за А. С. Макаренком.

12. Використовуючи погляди А. С. Макаренка на сімейне виховання, розробіть рекомендації для батьків щодо виховання дітей у сім'ї.

Тема 17. Розвиток освіти, суспільного дошкільного виховання, педагогічної науки в 40-90 рр.

План

1. Розбудова суспільного дошкільного виховання в повоєнні роки.
  2. Зміст освітньо-виховної роботи у дитячих садках у цей період.
  3. Розвиток системи і мережі суспільного дошкільного виховання в 60-90 рр.
  4. Зміст освітньо-виховної роботи у дитячих садках у цей період.
  5. Підготовка педагогів дошкільного виховання в 50-80 рр.
- Розбудова суспільного дошкільного виховання в повоєнні роки.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Прослідкуйте процес відбудови зруйнованої мережі закладів суспільного дошкільного виховання.
2. Що сприяло розбудові системи і мережі суспільного дошкільного виховання за досить короткий термін?
3. Які зміни вносилися у програми для дитячих садків протягом 40-50 рр.?
4. Проаналізуйте динаміку розвитку мережі закладів суспільного дошкільного виховання в Україні у 70-80 рр.
5. Яке значення для розвитку суспільного дошкільного виховання мала Постанова Ради міністрів УРСР «Положення про об'єднану дошкільну

дитячу установу (ясла-садок)» (1959 р.)?

6. Прослідкуйте процес поліпшення роботи закладів суспільного дошкільного виховання в Україні у 70-80 рр. Які заходи сприяли цьому?

7. Яких змін зазнавали програмно-методичні документи для дошкільних закладів протягом 70-80 рр.?

8. Що означає термін «комуністичне виховання»? Як воно здійснювалося у дошкільних закладах?

9. Назвіть основні теоретичні і методичні праці у галузі дошкільної педагогіки українських учених у 60-80 рр.

10. Як розвивалась педагогічна дошкільна освіта у 60-80 рр.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Опишіть тенденції у розвитку української освіти в період зміцнення тоталітаризму.

2. Охарактеризуйте вплив на розвиток дошкільної педагогіки другої половини ХХ ст. наукових концепцій відомих українських психологів.

3. Розробка актуальних проблем дошкільної педагогіки провідними вітчизняними вченими.

4. Виокреміть головні етапи в розвитку освіти України у 40-90 роках ХХ ст.

5. Розкрийте негативні тенденції у вихованні, що призвели до кризи системи освіти.

6. Розкрийте основні завдання в галузі освіти й виховання.

7. Проаналізуйте мету народної освіти, визначену в Законі УРСР «Про народну освіту».

8. Чи відповідала мета виховання потребам та інтересам українського народу?

9. Зробіть порівняльний аналіз мети народної освіти й мету сучасної системи освіти в Україні.

10. Становлення системи дошкільних закладів освіти України у 50-90-і роки ХХ ст.

Тема 18. Педагогічна діяльність та ідеї В.О. Сухомлинського.

План

1. Педагогічна діяльність В. О. Сухомлинського.

2. В. О. Сухомлинський про виховання всебічної та гармонійної особистості.

3. Головні ідеї щодо виховання дітей дошкільного віку і підготовку їх до школи.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Прослідкуйте життєвий шлях В.О. Сухомлинського.

2. Що стало причиною перерви в педагогічній діяльності В. О. Сухомлинського і коли знову повернувся до неї?

3. Назвіть найбільш відомі книги В.О. Сухомлинського.
4. Яка праця В.О. Сухомлинського присвячена вихованню дітей 6-річного віку та підготовці їх до школи.
5. У чому, на думку В.О. Сухомлинського, має полягати підготовка дітей до школи?
6. Чому організований у Павлиській школі підготовчий клас В.О. Сухомлинський назвав «школою під голубим небом»?
7. У чому В.О. Сухомлинський убачав основну причину неуспіху дітей у школі?
8. Коли і де він почав проявляти новаторство в навчально-виховній роботі з учнями та опубліковувати його результати?
9. Які цінні педагогічні проблеми він розробляв у своїх творах та за що підданий критиці з боку консерваторів офіційної педагогіки?
10. Як ставилася широка педагогічна громадськість до проблем, які розробляв у своїх творах В. О. Сухомлинський?
11. Які твори написав та які виховні цінності він відстоював, на що спирався, до чого звертався у науково-педагогічній творчості останнього періоду життя?
12. Яким було розуміння ним головного завдання розумового виховання та якими шляхами можна реалізувати його?
13. Які методи і прийоми морального виховання він обґрунтовував у своїх творах?
14. Чому В. О. Сухомлинський вважав трудове виховання найважливішою педагогічною проблемою?
15. У чому полягає, на думку В. О. Сухомлинського, сутність естетичного виховання та що вважав його головними засобами?
16. Як він визначав головне завдання фізичного виховання та які чинники вважав необхідними для його реалізації?
17. У яких творах В. О. Сухомлинський розробляв проблему родинного виховання дітей та що нового вніс у її успішне вирішення?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Схарактеризуйте досвід В.О. Сухомлинського з організації освітньо-виховної роботи з 6-річними дітьми та підготовки їх до школи.
2. В.О. Сухомлинський про казку та її виховний вплив.
3. Ідеї В.О. Сухомлинського щодо морального виховання дітей. Проти чого він застерігав педагогів?
4. Доведіть актуальність ідей В.О. Сухомлинського для сучасної теорії і практики виховання дітей дошкільного віку.
5. Розкрийте сутність гармонійного і всебічного виховання молодих поколінь.
6. Сформулюйте основні умови необхідні для правильного родинного виховання дітей та проти чого застерігав батьків?

7. Обґрунтуйте чому В. О. Сухомлинський вважав педагогіку «наукою для всіх» та як сприяв тому, щоб вона стала такою.

8. Проаналізуйте, як позначився період «хрущовської відлиги» на науковій творчості В. О. Сухомлинського?

9. Чим відрізняється розуміння мети виховання у В. О. Сухомлинського від загальнонаукового підходу педагогіки 60-х років?

10. Обґрунтуйте ідею гуманістичної спрямованості виховання

В. О. Сухомлинського.

11. Обґрунтуйте діалектику виховного процесу у педагогічній системі В. О. Сухомлинського.

12. В чому полягає народознавчий аспект виховання у педагогічній системі В. О. Сухомлинського.

13. Здійсніть аналіз книги «Серце віддаю дітям».

14. Прочитавши книгу В. О. Сухомлинського «Батьківська педагогіка», проаналізуйте та зробіть групування й систематизацію методів виховання дітей у родині, реалізуючи власні знання з педагогіки.

15. Підберіть цитати-рекомендації щодо організації розвивального навчання, реалізації індивідуального підходу, виховання й самовиховання дітей.

Тема 19. Відродження національної освіти та суспільного дошкільного виховання в Україні за часів державної незалежності.

План

1. Стан суспільного дошкільного виховання за часів державної незалежності України.

2. Особливості сучасної системи дошкільної освіти.

3. Підготовка педагогів дошкільної освіти.

4. Програми створені в незалежній Україні для закладів дошкільної освіти.

5. Закон України «Про дошкільну освіту».

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення лекційного матеріалу і підготовки до практичного заняття:

1. Що спричинило на початку 90-х років кризові явища в системі дошкільної освіти?

2. Проаналізуйте динаміку змін, що відбулися у мережі закладів дошкільної освіти України, починаючи з 1992 року.

3. Що відбулося позитивного в розвитку дошкільної освіти за часів набуття Україною державної незалежності?

4. Які нормативно-правові документи, що регламентують функціонування дошкільної галузі, були прийняті на початку ХХ ст.?

5. Яких перетворень зазнала система підготовки спеціалістів дошкільної освіти в 90-ті роки ХХ ст.

6. Які основні тенденції підготовки фахівців дошкільної освіти у XXI столітті?

7. У чому полягає значення народної педагогіки у відродженні національної системи освіти й виховання?

8. У чому полягають переваги інтеграції української системи освіти із західноєвропейською.

9. Які недоліки можна виокремити у розвитку сучасної системи дошкільної освіти?

10. Які проблеми й недоліки у підготовці майбутніх вихователів є найбільшактуальними на сучасному етапі?

11. Чи є актуальними й своєчасними основні завдання та напрями реформування дошкільної освіти в Україні?

12. Які пріоритетні принципи розвитку дошкільної освіти в нашій державі?

Завдання для самостійного опрацювання

1. Схарактеризуйте основні тенденції відродження національної системи виховання.

2. Опишіть інтеграційні й інноваційні процеси в дошкільній освіті.

3. Зробіть аналіз Закону України «Про дошкільну освіту».

4. Зробіть зіставний аналіз Концепції розвитку дошкільної освіти на 2010-2016 рр. та сучасної версії.

5. Проаналізуйте наскільки якісно й швидко реалізовується в практиці державна освітня політика.

6. Окресліть головні проблеми організації освітнього процесу в сучасних ЗДО.

7. Визначте і обґрунтуйте основні етапи й найважливі події в розвитку системи дошкільної освіти в незалежній Україні.

8. Визначте та оформіть у вигляді таблиці, які державні документи було розроблено й прийнято в галузі дошкільної освіти після проголошення незалежності України.

9. Розробіть логіко-структурну схему: «Зміст і завдання системи дошкільної освіти в незалежній Україні».

10. Підготуйте повідомлення про передовий досвід виховання й навчання дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти України.

11. Проаналізуйте програми навчання й виховання дітей дошкільного віку, які використовуються в останні десятиліття в дошкільній освіті (одна на вибір) та державного стандарту дошкільної освіти.

12. Доведіть чи спростуйте впровадження обов'язковості дошкільної освіти.

2.3. Тематика доповідей, рефератів, презентацій та проєктів

1. Вплив трипільської культури на освіту і виховання праукраїнців.
2. Первісне мистецтво, його звчнення у вихованні дітей.
3. Перший український літопис «Веселова книга».
4. Проблеми дошкільного виховання у педагогічній думці давнього світу.
5. Педагогічна спадщина Стародавньої Греції.
6. Виховання дітей дошкільного віку за часів Середньовіччя.
7. Педагогічна думка епохи Відродження.
8. Педагогічна спадщина Я.-А. Коменського.
9. Педагогічні ідеї епохи Просвітництва.
10. Педагогічна теорія Джона Локка.
11. Теорія «вільного виховання» Ж.-Ж. Руссо.
12. Ідеї виховання дітей Й.-Генріха Песталоцці.
13. Теорія виховання дітей дошкільного віку Фрідріха Фребеля.
14. Педагогічні ідеї Роберта Оуена.
15. Педагогічна теорія та практика Марії Монтесорі.
16. Освіта в період занепаду Київської держави.
17. Значення літературно-педагогічних пам'яток Київської Русі та їх актуальність на сучасному розвитку національної педагогіки.
18. Хрещення Русі та формування ціннісних орієнтацій виховання на основі християнства.
19. Жіноча освіта за часів Київської Русі.
20. Напрями і засоби виховання в козацькій педагогіці.
21. Освітньо-педагогічна діяльність Ф. Прокоповича.
22. Освітня політика Речі Посполитої в Україні.
23. Проблеми освіти та виховання у працях діячів періоду українського Відродження.
24. Філософське розуміння людини в творах К. Д. Ушинського.
25. К. Д. Ушинський про сімейне виховання.
26. Ідея народності в творах К. Д. Ушинського.
27. Система морального виховання К. Д. Ушинського.
28. Підготовка керівниць дитячих садків у Фребелівському педагогічному інституті.
29. Київське товариство народних дитячих садків.
30. Внесок Н. Лубенець у розвиток дошкільної педагогіки й освіти.
31. Система дошкільного виховання у педагогічних поглядах С. Русової.
32. Життєвий шлях, просвітницька діяльність Софії Русової.
33. Система освіти, прийнята в Україні на початку 20-х років.
34. Педагогічні погляди О. І. Дорошенко.
35. Організація дошкільного виховання в Україні у 30-ті роки.
36. Ідеологізація і політизація системи освіти України у 30-ті роки ХХ

століття.

37. Шляхи профілактики «дідівщини» у виховних закладах А. С. Макаренка.

38. Довіра як виховний засіб у педагогічній теорії та практиці А. С. Макаренка.

39. «Секрети» сімейного виховання в творах А. С. Макаренка.

40. Идеологізація та русифікація освіти в Україні.

41. Формалізм, бюрократизм, суперечності в системі освіти й виховання.

42. Завдання та зміст формування всебічно розвиненої особистості у спадщині В. О. Сухомлинського.

43. Традиції і новації виховання у творчості В. О. Сухомлинського.

44. Розвиток освіти в незалежній Україні в 90-ті роки ХХ ст.

45. Основні тенденції реформування дошкільної освіти в ХХІ столітті.

2.4. Особливості підготовки доповідей, рефератів, презентацій та проєктів

Написання реферату (обсягом 12-15 сторінок, структурованим за планом, з використанням наведеного списку літератури).

Важливим засобом у засвоєнні знань є написання рефератів та виголошення реферативної доповіді. Тематика рефератів пропонується за визначеними темами практичних занять та СРЗ. Мета реферативної доповіді полягає у засвоєнні здобувачами вищої освіти основних аспектів розкритої у реферативному дослідженні теми, формуванні запитань, проведенні дискусії. На практичному занятті рекомендується обговорювати не більше двох-трьох рефератів.

Вимоги до реферату: обсяг – 12-15 аркушів формату А4; структура – вступ, основна частина, висновок, список використаних джерел.

У вступі розкривається актуальність теми, визначається мета, в основній частині містяться основні положення дослідження, що розкривають тему, у висновку викладаються основні положення та пропозиції автора, що впливають із розгляду теми. Реферативна доповідь та участь в її обговоренні можуть бути предметом окремого оцінювання викладачем або враховуватись ним при оцінці інших форм контролю.

Одним із видів самостійної роботи під час вивчення дисципліни «Історія дошкільної педагогіки» є підготовка презентацій або проєктів. Здобувачі вищої освіти можуть об'єднатися у групи по 2-3 і готують презентації, на яких висвітлюють особливості досліджень в галузі історії дошкільної педагогіки.

Виступи здобувачів оцінюються однаково.

Регламент презентації – 10 хв. Презентації здійснюються на семінарських заняттях. Критеріями для оцінки слугують актуальність теми,

повнота викладення матеріалу, самостійність, використання технічних пристроїв чи практичних демонстрацій.

Навчально-дослідницький проєкт за однією із актуальних проблем ознайомлення з педагогічними системами минулого та сучасними особливостями дошкільної освіти (за вибором здобувача).

Проєкт повинен містити такі елементи:

- вступ, в якому необхідно розкрити актуальність обраної теми.

- основна частина, в якій на основі аналізу педагогічної періодики останніх років, навчально-методичних видань, Інтернет-джерел, вивчення документації розкрити теоретичні основи обраної проблеми; визначити, які її аспекти найбільше відображаються на сторінках педагогічних газет і журналів; які є дискусійними (здійснити теоретичний опис інноваційного досвіду).

- методична частина (аналіз системи дошкільної або початкової освіти країн Європи; добірки вправ, ігор; схеми; методичний матеріал для здійснення запровадження локально або системно інновацій, які застосовуються в дошкільній освіті тощо).

- висновки, в яких необхідно висловити власну позицію щодо описаної проблеми (інновації, досвіду) та шляхів її розв'язання (використання у майбутній педагогічній діяльності).

- список використаних джерел (в тому числі Інтернет-ресурсів).

Проєкт повинен мати обсяг не менше 10 сторінок друкованого тексту. Захист проєктів відбувається на останньому практичному занятті.

III. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧВ

СРЗ оцінюється в межах комплексної оцінки знань, виходячи із видів роботи та критеріїв оцінювання з урахуванням особливостей навчальної дисципліни, обсягу годин, що відведені навчальним планом.

Система оцінювання самостійної (індивідуальної) роботи. Самостійна (індивідуальна) студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

Критеріями оцінювання можуть бути:

– при усних відповідях: повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, періодичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки;

– при виконанні письмових завдань: повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки та інших технічних засобів.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та подальшого його оцінювання у таблиці подано рівні знань здобувачів вищої освіти.

Рівні знань здобувачів вищої освіти	
1-й рівень – низький	Здобувач володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу. Відповідь при відтворенні навчального матеріалу – елементарна, фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.
2-й рівень – середній	Здобувач володіє повним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань для формулювання висновків, порівняння теоретичних знань із практичними прикладами. Відтворюється основний навчальний матеріал, виконуються завдання за зразком, володіння елементарними вміннями навчальної діяльності.
3-й рівень – достатній	Здобувач вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі. Знання істотних ознак понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, самостійне застосування знань в

	стандартних ситуаціях, володіння розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням), вміння робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь здобувача повна, правильна, логічна, обґрунтована та без власних суджень. Здобувач здатен самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності.
4-й рівень – високий	Знання глибокі, міцні, узагальнені, системні та творчо застосовуються. Навчальна діяльність має науково-дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні проблемні ситуації, шукати шляхи їх вирішення, виявляти і захищати свою особисту позицію.

Критерії оцінювання реферату, презентації/ проєкту:

- оцінка «відмінно» – роботу написано самостійно, формальні вимоги до підготовки виконано, проблему повністю розкрито, висновки містять наукові пропозиції. Для підготовки роботи здобувач використав не тільки підручники, а і першоджерела;
- оцінка «добре» – роботу написано самостійно, всі вимоги до підготовки виконані, проблема розкрита; наявні граматичні помилки;
- оцінка «задовільно» – роботу написано самостійно, але не всіх вимог дотримано, розкриття проблеми неповне;
- оцінка «незадовільно» – вимог не дотримано, проблему не розкрито; роботу написано не самостійно.

Оцінювання за чотирибальною системою:

- оцінка «відмінно» – здобувач повно і всебічно розкриває питання теми, винесені на самостійне опрацювання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідної теми і може аргументовано її доводити;
- оцінка «добре» – загалом рівень знань здобувачів відповідає викладеному вище, але мають місце деякі упущення при виконанні завдань, винесених на самостійне опрацювання, обґрунтування неточні, не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами;
- оцінка «задовільно» – здобувач розкрив питання, винесені на самостійне опрацювання, в загальних рисах, розуміє їх суть, намагається робити висновки, але при цьому припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно і не самостійно;
- оцінка «незадовільно» – здобувач не в змозі дати відповідь на поставлене запитання або відповідь неправильна, здобувач не розуміє суті питання, не може зробити висновки.

**РОЗПОДІЛ ВАГОВИХ КОЕФІЦІЄНТІВ ОЦІНЮВАННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

<i>Модульний контроль</i>	
АУДИТОРНА ТА САМОСТІЙНА РОБОТА	
Лекційні, семінарські (практичні) заняття	Контрольна робота
Середнє арифметичне оцінок за національною шкалою	оцінка за національною шкалою
k ₁ – 0,6	k ₂ – 0,4

*Самостійна та індивідуальна робота інтегрована з аудиторною.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Інтервальна шкала	Оцінка в балах за шкалою ECTS	Оцінка ECTS	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою для заліку
4,51-5,00	90 – 100	A	Високий (творчий)	зараховано
4,01-4,50	82-89	B	Достатній (конструктивно-варіативний)	зараховано
3,51-4,00	75-81	C		
3,16-3,50	69-74	D	Середній (репродуктивний)	зараховано
2,51-3,15	60-68	E		
1,51-2,50	35-59	FX	Низький (рецептивно-продуктивний)	Не зараховано з можливістю повторного складання
0,00-1,50	0-34	F		Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базові джерела:

1. Історія дошкільної педагогіки. Хрестоматія : Навч. посіб. для студ. / Упор. Борисова З.Н., Смаль В.З. 2-ге вид., доп. К : Вища школа. 1990. 423 с.
2. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : Навч. посібник для студ. ВНЗ. Реком. МОНУ / За ред. Борисової З.Н. К. : Вища школа. 2004. 511 с.
3. Артемова Л. В. Історія педагогіки України : Затверджено МОНУ як підручник для студентів ВПНЗ. К : Либідь. 2006. 424 с.
4. Демченко О. П. Практикум з історії педагогіки : Реком. МОНмолодьспорт України як навч. посібн. для студентів ВНЗ. К. : Слово. 2012. 432 с.
5. Історія дошкільної педагогіки: збірник тестових завдань з курсу для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / укладач О.М. Попович. Мукачево: МДУ. 2019. 56 с.
6. Левківський М. В. Історія педагогіки (CD) : Навч. посібник. Реком. МОНУ для студ. ВНЗ. 4-ге вид., стереот. К : ЦУЛ. 2011. 190 с.
7. Левківський М. В. Історія педагогіки : Навч. посібник. Реком. МОНУ для студ. ВНЗ. 3-ге вид., перероб. і доп. К : ЦУЛ. 2008. 190 с.
8. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: навч. посібник для студ. ВНЗ. Реком. МОНУ. Част.2. К: Слово.2010. 360 с.
9. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: навч.-метод. посібник для студ. ВНЗ. Реком. МОНУ. Івано-Франківськ: Плай. 2002. 208с.
10. Любар О. О., Стельмахович М. Г., Федоренко Т. Д. Історія української педагогіки / За ред. Стельмаховича М.Г. К : Інститут змісту і методів навчання МО України. 1999. 356 с.
11. Любар О. О., Стельмахович М. Г., Федоренко Т. Д. Історія української школи і педагогіки : Навч. посібн. Реком. МОНУ. К : Знання. 2006. 447с.
12. Мосіяшенко В. А. Історія педагогіки України в особах: Навч. посібник. Реком. МОНУ для ВНЗ. Суми: Університетська книга. 2005. 266 с.
13. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Практикум: навч. посібник для студ. ВНЗ. Реком. МОНУ. 2-ге вид. К: Слово. 2007. 352 с.
14. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посібник для студ. ВНЗ. Реком. МОНУ. К: Академвидав. 2004. 2008. 456 с.

15. Улюкаєва І. Г. Історія дошкільної педагогіки: підручник. К: ВД «Слово». 2016. 424 с.

Допоміжні джерела:

1. Гайда І. Погляди А. С. Макаренка на виховання. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-медичний журнал*. 2001. ВІП. 3. С. 173-180.

2. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія. К: Вища школа. 1995. 237 с.

3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К. 1997. 376 с.

4. Джус О. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції. Івано-Франківськ : Плай. 2002. 260 с.

5. Зайченко І. В. Історія педагогіки: Книга 1. Історія зарубіжної педагогіки: Навч. посібник. Реком. МОНУ для студ. ВНЗ. У 2-х книгах. К: Слово. 2010. 624 с.

6. Зайченко І. В. Історія педагогіки: Книга 2. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні: Навч. посібник. Реком. МОНУ для студ. ВНЗ. У 2-х книгах. К: Слово. 2010. 1032 с.

7. Коваленко Є. І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навч. посібн. для студ. ВНЗ. К: ЦУЛ. 2006. 664с.

8. Левківський М. В. Історія педагогіки: підручник для студ. ВНЗ. Затверджено МОНУ. К: ЦУЛ. 2003. 360 с.

9. Левківський М. В. Історія педагогіки: Реком. МОНУ як навч. посібник для студ. ВНЗ. Харків: ОВС. 2002. 240 с.

10. Падалка О.С., Смолик І.О., Шпак О.Т Педагогічні технології: Навчальний посібник. К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана. 1995. 253 с.

11. Проблеми виховання молодого покоління у творчій спадщині Сухомлинського: авт. диск. к.п.н: 13.00.01. Інститут педагогіки АПН України. К. 2000. 19 с.

12. Рего Г. Дошкільне виховання у Закарпатті: витоки й історія розвитку (1836-1918 рр.) : Монографія. Ужгород : Патент. 2010. 256 с.

13. Скільський Д. Історія зарубіжної педагогіки: Навч. посібник. Реком. МОНУ для студ. ВНЗ. К: Смолоскип. 2011. 376 с.

14. Степанова Т. М. Трансформації змісту переддошкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки (кінець XIX-XX століття): монографія. К. : Видавничий Дім «Слово». 2011. 424с.

15. Химинець В. В., Стрічик П. П., Качур Б. М., Талапканич М. І. Освіта Закарпаття: Монографія. Ужгород: Карпати. 2009. 464с.

Інформаційні ресурси

ЗУ «Про вищу освіту» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

ЗУ «Про дошкільну освіту» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/2628-14>

Мультимедіа енциклопедія (про видатних філософів, психологів, науковців)

http://webhp.kspu.edu/joomla/index.php?option=com_courses&Itemid=110

Портал сучасних педагогічних ресурсів <http://intellect-invest.org.ua>

Освітня Мережа України <http://www.ednu.kiev.ua>

Міністерство освіти і науки України – офіційний сайт <http://www.mon.gov.ua>

Історія освітнього середовища

<https://www.kqed.org/mindshift/51411/how-decisions-architects-made-a-century-ago-affect-learning->

Навчальне видання

Історія дошкільної педагогіки

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи для
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Попович О. М.
Граб О. В.

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №
6954 від 20.11.2019 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600 м. Мукачево
вул. Ужгородська., 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>